

УДК 130.2 : 37.013.73

І.І. МУСІЄНКО

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ : ШАНСИ І РИЗИКИ

Мусієнко Іван Іванович – д. н. з державного управління, професор кафедри «Основи забезпечення державної безпеки, контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності» Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Статтю присвячено дослідженню проблеми виникнення так званого віртуального університету в інтересах національної безпеки та запровадження інноваційного змісту і функцій освітньої системи України. Особливу увагу приділено виявленню шансів і ризиків віртуалізації освітньої комунікації.

Ключові слова: віртуальний університет, національна безпека, інформаційне суспільство, суспільство знань.

Статья посвящена исследованию проблемы возникновения так называемого «виртуального университета», в интересах национальной безопасности и внедрения инновационного содержания и функций образовательной системы Украины. Особое внимание уделяется выявлению шансов и рисков виртуализации образовательной коммуникации.

Ключевые слова: виртуальный университет, национальная безопасность, информационное общество, общество знаний.

This article is devoted to the research of the problem of origin of so called «virtual university», in interests of national security and implementation of innovational contexts and functions of educational system of Ukraine. Special attention is paid to discovering of chances and risks of educational communication virtualization.

Key words: virtual university, national security, information society, knowledge society.

© І.І. Мусієнко, 2012

Постановка проблеми. Становлення інформаційного суспільства, контури якого все чіткіше проявляються і в Україні, передбачає як необхідну умову свого існування інформатизацію всіх сторін життєдіяльності людей, у тому числі й освіти. Інформаційне суспільство обумовлює виникнення нового способу розвитку – інформаційного. Саме тому, конкурентоспроможність будь-якого суспільства залежить від інформації і знань. Входження України в інформаційне суспільство має ряд уповільнень, а саме: недостатнє матеріально-технічне, фінансове й правове забезпечення інформатизації. Стратегічний напрямок переходу українського суспільства до інформаційної стадії його розвитку залежить від ефективності вирішення цих проблем. Велику роль у цьому процесі відіграє освіта, яка є передумовою модернізації і, зрештою, виживання в умовах постійного накопичення небезпек і створення ризиків через застосування сучасних інформаційних технологій. Тому освіта як засіб забезпечення національних інтересів України та визначення орієнтирів реформування галузей економіки та інших сфер діяльності повинна мати випереджальний характер. Одним із найважливіших завдань держави в умовах розбудови постіндустріального суспільства є створення надійної системи забезпечення освітньої безпеки в контексті національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед праць, де модернізація освіти розглядається із урахуванням перспективи конституювання інформаційного та суспільства знань, треба назвати дослідження В.П.Андрущенка, В.Г.Кременя, С.Ф.Клепка, М.І. Михальченка, С.В.Пролеєва та ін. Разом з тим, розгляд зазначеної проблеми вима-

гає звернення до теоретико-методологічних засад управління освітньою системою в контексті національної безпеки України.

Мета дослідження. Визначення засад формування системи освіти інформаційного суспільства як елемента забезпечення національної безпеки держави. В зв'язку з чим необхідно проаналізувати шанси і ризики віртуалізації освітньої комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційне суспільство, яке поступово перетворюється на суспільство знань, принципово змінює характер освітньої діяльності: вона віртуалізується. Без таких змін було б неможливим існування дистанційної освіти. Дистанційна освіта – систематичне цілеспрямоване навчання, яке здійснюється на деякій відстані від місця розташування викладача. Процеси викладання та навчання у разі дистанційної освіти часто розділені не тільки в просторі, але і в часі. Дистанційна освіта протиставляється як давній освітній моделі, коли вчитель безпосередньо та індивідуально контактує з учнем, так і класичній моделі викладання в класі, коли вчитель безпосередньо викладає групі учнів. У разі дистанційної освіти контакт між викладачем та учнем здійснюється за допомогою штучних засобів комунікації, які служать для передачі інформації та взаємодії у ході навчального процесу. Використання штучних засобів як основи комунікації між викладачем і учнем є першою і найбільш очевидною характеристикою, яка відрізняє дистанційну освіту від інших типів освіти. Основні моделі дистанційної освіти: заочна, відкрита, телеосвіта, віртуальні класи і навчальні заклади.

Заочна освіта – це така модель дистанційної освіти, в якій основним засобом телекомунікації

між викладачем і учнем є звичайна пошта. Ця форма організації освіти активно використовувалася протягом усього минулого століття. З 1960-х років друковані матеріали, що пересилаються, стали поступово доповнюватися аудіо-, відеоплівками і телепрограмами. Така форма освіти відповідає реаліям індустріального суспільства, яке допускає лише суб'єктно-об'єктні відносини між вчителем та учнем. Відкрита освіта – це модель освіти на базі принципу відкритості, що означає свободу зарахування до числа тих, хто навчається, складання індивідуального навчального плану, свободи місця і часу навчання, свободи темпів навчання [2, с. 130]. В основі відкритої освіти – різноманітне і детально розроблене освітнє середовище, в якому студенти самостійно орієнтуються, прагнучи досягнення освітніх цілей, що стоять перед ними. Проведення принципу відкритості привело як до значних організаційних нововведень, що стали практично здійсненні саме завдяки впровадженню нових технологій зберігання, переробки і передачі інформації, так і переорієнтації педагогічних відносин, де той, хто навчає, не несе відповідальність за якість засвоєння знань, а дає лише стимул для освіти та самоосвіти. Телеосвіта – це модель дистанційної освіти на базі телеконференцій як головної форми взаємодії між викладачем і студентом. Телеосвіта з'явилася зовсім недавно, в 90-х роках. Вона спричинює радикальні зміни в організації сучасної освіти. Це яскраво виявляється в тому, що на її базі почала розвиватися нова організаційна форма сучасної освіти – віртуальні класи і віртуальні університети.

На наш погляд, найбільш перспективна інституційна форма – віртуальний університет. Віртуальний університет не має навчальних корпусів, студентських гуртожитків, адміністративних приміщень. Віртуальний університет – це співпраця адміністраторів, розробників курсів, викладачів, технологів, студентів, розділених відстанями, які спільно працюють і навчаються, використовуючи сучасні технології дистанційної освіти.

Слід зауважити, що віртуальний університет значно здешевлює освітні послуги, але й повністю перекладає відповідальність за сам процес та якість навчання на студентів, провокуючи тим самим як організаційні, так і екзистенційні ризики. Адже студент такого університету стикається з істотними труднощами, зокрема з проблемою отримання диплома або сертифіката, який би був легітимним і дав право на працевлаштування. Безперечно, проблеми організаційного характеру потребують державного вирішення й регулювання. Слід звернути увагу саме на екзистенційні ризики. Зокрема слід відзначити, що така форма навчання потребує від людини навичок організації та самоорганізації, вміння виявляти й використовувати життєві шанси, прогнозувати можливі ризики та розраховувати їх наслідки. Крім того, існують професії ефективність і дієвість самоствердження людини в яких залежить не тільки від здобуття знань, але й від сформованих практичних навичок, моральної культури і світоглядно-ціннісного виміру.

Отже, віртуалізація знання загострює проблему амбівалентності людиновідтворювального потенціалу освіти. Як слушно зауважує Ліотар, постмодерне знання позбавляється своєї сакральності, бо «старий принцип, за яким здобування знань було нерозривно пов'язано з формуванням духа та особистості, зазнає все більшого занепаду... Знання виробляється й буде вироблятися на продаж, воно споживається й буде споживатися у новому виробництві, в усякому разі для того, щоб бути предметом обміну. Воно перестає бути своєю власною метою» [4, с.23-24]

Відкритість освіти передбачає: 1. відкритий вступ до вищого навчального закладу, тобто політику «відкритих дверей», як правило, без аналізу вихідного рівня знань, без вступних випробувань; 2. відкрите планування навчання (свобода складання індивідуальної освітньої траєкторії – модулів із системи навчальних курсів відповідної програми); 3. свободу вибору викладача (вибір того викладача, який найбільшою мірою потенційно відповідає потребам, особливо в подальшому, коли навчання може перейти в освітній консалтинг); 4. свободу у виборі часу, ритму і темпу навчання (прийом на навчання протягом усього року, відсутність фіксованих термінів навчання); 5. свободу у виборі місця навчання (самостійний вибір території навчання). При цьому система відкритої освіти орієнтована на масовість і загальнодоступність незалежно від соціального статусу, територіального розшарування тощо [1, с. 4].

Як наслідок, відбувається зниження якості освітніх послуг, освіта стає споживацькою і розважальною, формується легковажне ставлення до знання. Як зауважує відомий австрійський філософ, К.П.Лісман, «забувати непотрібне і навчатися новому є максимою, на яку повинен орієнтуватися член суспільства знань, разом з цим це є тим міфом, яке суспільство знань само розповідає про себе» [3, с. 17]. Також слід відзначити, що становлення інформаційної культури у глобалізованому світі посилює і соціальне відчуження, синонімом якого у сучасному дискурсі стає «ексклюзія», тобто маргіналізація певних верств суспільства через виключення їх з економічних, культурних та політичних процесів [див. 5, с. 149-150].

Інноваційні процеси в освіті є однією з найскладніших функцій загальної системи державного управління. Знання, реалізовані в системі інноваційної діяльності, є вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання та добробуту суспільства. Вплив освіти на інші сфери життя суспільства відбувається через зміни змісту освіти, введення нових спеціальностей і програм, виховання в людини певних ціннісних орієнтацій. Освіта містить у собі зародки інноваційності для інших сфер, тому шлях економічних і суспільних реформ у напрямі реалізації національних інтересів пролягає саме через освіту.

Висновки. В умовах становлення інформаційного суспільства та прискорення глобалізації найважливішим елементом механізму забезпечення національних інтересів у сфері освіти є діяльність держави по виявленню освітніх шансів й поперед-

женню ризиків. Отже, необхідно вивести на якісно новий рівень функціонування систему освіти, оскільки саме освіта є фундаментом формування знань та інтелектуального капіталу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підвищення ефективності вищої освіти і науки як дієвого чинника розвитку та інтеграції в європейське співтовариство: Рішення колегії МОН України від 27. 02. 2004 р. // Інформ. зб. МОН України. – 2004. – № 7. – С. 3-15.
2. Приходько І.П. Державне регулювання процесу надання освітніх послуг // Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в умовах трансформації економіки: III Всеукр. міжвуз. наук.-практ. конф., 22–23 квітня 2010 р.: тези доп. – Рівне: НУВГП, 2010. – С 130-131.
3. Liessmann Konrad Paul. Philosophie des verbotenen Wissens. – Wien: Paul Zsolnay Verlag 1990. – 318 S.
4. Lyotard J.F. Das Postmoderne Wissen. Wien: Paul Zsolnay Verlag, 1986. – 198 S.
5. Stichwerh Rudolf. Der Fremde. // Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2010, -213 S.